

Natuurtoets Sportpark Heihoef te Oosterhout

Onderzoek naar beschermde natuurwaarden

projectnr. 244492
revisie 01
12 februari 2012

Opdrachtgever

Gemeente Oosterhout
Postbus 10150
4900 GB OOSTERHOUT

datum vrijgave

12 februari 2012

beschrijving revisie 01

Definitief

goedkeuring

drs. ing. M.L. Braad

vrijgave

ir. M.L.M. Stabel

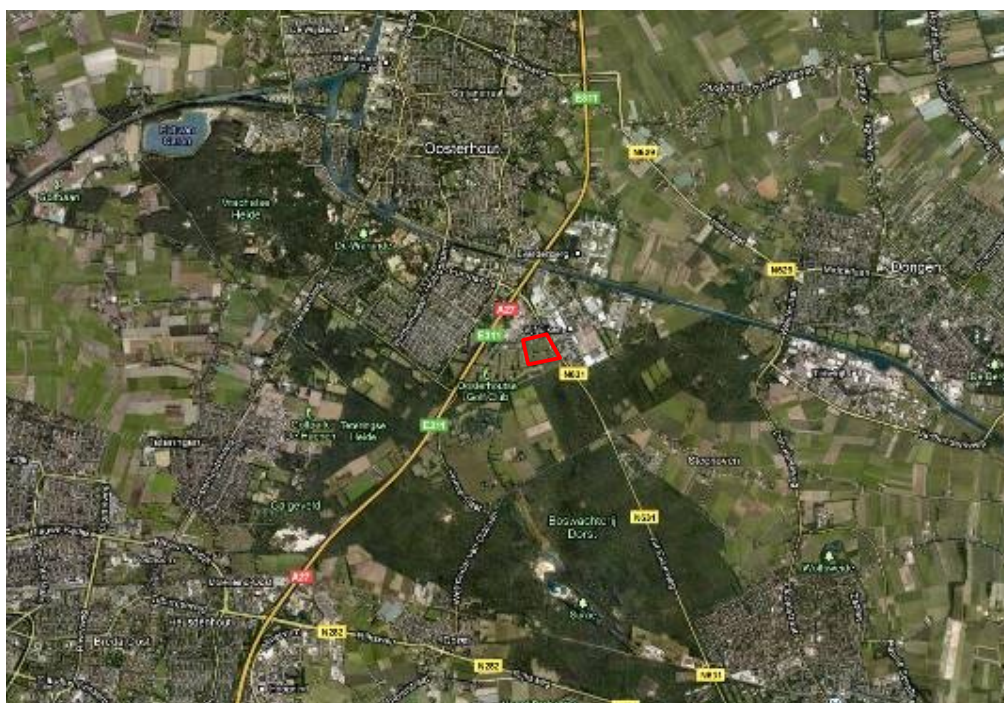
Inhoud	blz.
1 Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Wettelijk kader.....	4
1.3 Doel	4
1.4 Werkwijze	5
1.5 Leeswijzer	5
2 Gebiedbeschrijving	6
2.1 Bureaustudie natuurwaarden	6
2.2 Terreinbezoek	7
2.3 Waargenomen en te verwachten beschermde soorten	10
3 Toetsing effecten planontwikkeling	14
3.1 Beschrijving planontwikkeling	14
3.2 Effecten op beschermde soorten	14
4 Conclusies en aanbevelingen	18
4.1 Conclusie.....	18
4.2 Aanbevelingen.....	18
4.3 Zorgplicht	18
4.4 Tot slot.....	19
5 Literatuur.....	20

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Oosterhout is voornemens om Sportpark Heihoef aan de Vijf Eikenweg in Oosterhout te herontwikkelen. De ontwikkeling bestaat uit de verplaatsing van de voetbalclub (VV Oosterhout) naar De Contreie en de realisatie van een crematorium en diverse bedrijfskavels.

De ontwikkeling is strijdig met het ter plaatse geldende bestemmingsplan. Vanwege deze strijdigheid wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld. In het kader van dit bestemmingsplan dienen diverse gebiedsonderzoeken te worden uitgevoerd waaronder een natuurtoets.

Figuur 1: Globale ligging van het plangebied in Oosterhout (rode omlijning) (bron: www.maps.google.nl).

1.2 Wettelijk kader

Vanuit de huidige natuurwetgeving is de initiatiefnemer bij ruimtelijke ingrepen verplicht op de hoogte te zijn van de in het plangebied mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden, met als doel dat aan deze waarden zo min mogelijk schade wordt toegebracht. Indien schade aan beschermde soorten niet te voorkomen is, is mogelijk een ontheffing ex. art. 75 van de Flora- en Faunawet noodzakelijk. Sinds 23 februari 2005 is het Vrijstellingsbesluit van kracht. Met dit besluit is geregeld dat voor algemeen voorkomende soorten een vrijstelling geldt bij ruimtelijke ingrepen en geen ontheffing meer aangevraagd hoeft te worden. Wel blijft de algemene zorgplicht van kracht (zie Bijlage 1 voor Wettelijk Kader).

1.3 Doel

Het doel van voorliggende toetsing is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ontwikkeling met de Flora- en faunawet en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing noodzakelijk is.

1.4 Werkwijze

Om eventuele strijdigheden met de Flora- en faunawet op te sporen dienen de volgende vragen te worden beantwoord:

1. Welke wettelijk beschermde soorten komen in het plangebied voor? Welke status hebben deze soorten?
2. Welke invloed heeft de geplande ontwikkeling op de (strikt) beschermde soorten in het plangebied?
3. Door welke maatregelen kunnen negatieve effecten op beschermde soorten worden voorkomen of verzacht?
4. Indien de duurzame staat van instandhouding van strikt beschermde soorten in gevaar komt, welk vervolgtraject dient dan doorlopen te worden?
5. Voor welke beschermde soorten moet een ontheffing aangevraagd worden?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden zijn de volgende stappen doorlopen:

Stap 1. Bureaustudie

Op basis van literatuuronderzoek en verspreidingsatlassen is nagegaan of er wettelijk beschermde planten- of diersoorten in het plangebied voorkomen. Hierbij is o.a. gebruik gemaakt van telmee.nl en waarneming.nl.

Stap 2. Terreinbezoek

Na het bureauonderzoek is een terreinbezoek aan het plangebied en de directe omgeving gebracht, door een deskundig ecoloog. Hierbij is, op basis van de gegevens van de bureaustudie beoordeeld voor welke beschermde soorten het plangebied daadwerkelijk een geschikte habitat biedt en daarmee welke soorten er daadwerkelijk voor kunnen komen.

Stap 3. Effectenonderzoek

Op basis van de beschrijving van de voorgenomen ingreep en de verzamelde gegevens van stap 1 en 2 zijn de effecten op beschermde soorten als gevolg van vernietiging, verstoring of versnippering beschreven. Voor de beschreven negatieve effecten worden verzachtende (mitigerende) maatregelen voorgesteld.

Stap 4. Conclusies en advies met betrekking tot de ontheffingsaanvraag

Op basis van stap 1 tot en met 3 is vastgesteld of er sprake is van overtredingen van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, en of voor deze overtreding een ontheffing ex artikel 75 van deze wet moet worden aangevraagd.

1.5 Leeswijzer

De achtergrondinformatie voor de natuurtoets en de resultaten van de toetsing staan beschreven in de hoofdstukken 2 en 3. Hoofdstuk 2 gaat tevens dieper in op de resultaten van de bureaustudie en het terreinbezoek. Hoofdstuk 3 omvat de effectenbeoordeling en maatregelen om effecten te voorkomen of beperken. Hoofdstuk 4 vormt de kern van deze rapportage, in dit hoofdstuk staan de conclusies van de toetsing beschreven. In de bijlage is een beschrijving opgenomen van het wettelijke kader rond natuurbescherming.

2 Gebiedbeschrijving

Sportpark Heihoef is gelegen aan de Vijf Eikenweg te Oosterhout. Het plangebied grenst ten noorden en oosten aan het bedrijventerrein, ten zuiden aan een stukje agrarisch gebied en een golfbaan, en ten westen aan een golfbaan (zie figuur 2).

Figuur 2: Ligging van het plangebied Sportpark Heihoef (rode omlijning) (bron: www.maps.google.nl).

2.1 Bureau studie natuurwaarden

Het plangebied ligt binnen het kilometerhok x: 119/y: 403.

Om een inschatting te maken van de soortgroepen en specifieke soorten die in het kilometerhok x: 119/y: 403 kunnen worden aangetroffen, zijn de landelijke databases voor natuurwaarnemingen geraadpleegd, waaronder telmee.nl en waarneming.nl. Het invoerportaal waarneming.nl is een website waarop door vrijwilligers natuurwaarnemingen in Nederland worden verzameld. [Telmee.nl](http://telmee.nl) is het invoerportaal van de landelijke Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's).

Volgens telmee.nl en waarneming.nl komt in de plangebied voornamelijk soorten voor van de soortgroepen zoogdieren en vogels.

Aanvullende gegevens over het mogelijk voorkomen van beschermde soorten is verkregen uit verschillende verspreidingsatlassen. Het betreft hier gegevens van de soortgroepen broedvogels (SOVON, 2002), zoogdieren (Broekhuizen *et al.*, 1992 en Twisk & Limpens, 2006), libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002), dagvlinders (Bos *et al.*, 2006), reptielen en amfibieën (www.RAVON.nl) en insecten (www.Naturalis.nl/EIS).

Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort, in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is nagegaan of deze soorten mogelijk in het plangebied of de omgeving kunnen voorkomen. De resultaten zijn opgenomen in Tabel 1. (zie § 2.3).

Het voorkomen van wettelijk beschermde soorten in het uurhok of kilometerhok betekent niet dat deze soorten zich in de omgeving van het plangebied bevinden. Het plangebied omvat slechts een klein deel van het kilometerhok en daarmee ook een beperkt aantal verschillende biotopen en habitats. Met behulp van het terreinbezoek is nagegaan welke dit zijn. Hierdoor kan meer duidelijkheid gegeven worden over de voorkomende dan wel verwachte soorten in het plangebied.

Het plangebied heeft geen beschermde status in het kader van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de Natuurbeschermingswet 1998. Sportpark Heihoef maakt evenmin onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Op ca. 100 meter, aan de zuidkant van het sportpark Heihoef, ligt het bosgebied Dorst dat deel onderdeel uitmaakt van de Ecologische Hoofdstructuur.

2.2 Terreinbezoek

Het plangebied is op 8 november 2011 bezocht door een deskundig ecooloog van Oranjewoud. Hierbij is de begrenzing, zoals aangegeven in Figuur 2, aangehouden. Hieronder volgt een korte, algemene schets van het plangebied en vervolgens een uitgebreidere beschrijving van de biotopen die ter plaatse voorkomen.

Het plangebied bestaat grotendeels uit sportvelden en bebouwing. Rondom het plangebied (op de noordoostelijke hoek na) staat een houtwal. Daarnaast zijn er twee bomenrijen aanwezig (aan de zuidkant). Aan de zuidoostzijde ligt een kleine parkeerplaats. Het plangebied ligt aan de rand van stedelijk gebied.

Op basis van de bureaustudie en de aangetroffen biotopen is een beeld te krijgen van het voorkomen van beschermde soorten in het plangebied. De volgende biotopen zijn aangetroffen:

- Bebouwing;
- Grasvelden;
- Houtwal;
- Bomenrij.

Bebouwing

De bebouwing (twee clubhuizen, kleedkamers en een tribune) vormt een potentieel biotoop voor diverse algemene vleermuissoorten, vogels en roofdieren als marterachtigen.

In de twee clubhuizen en kleedkamers kunnen verblijfplaatsen aanwezig zijn die geschikt zijn voor vleermuizen. Een algemene vleermuissoort die voor kan komen is bijvoorbeeld de gewone dwergvleermuis. Voor de ontwikkelingen die gepland staan wordt alle bebouwing verwijderd. In de te verwijderen bebouwing zijn echter geen elementen gevonden die geschikt zijn voor vleermuizen en vogels.

Er zijn geen overhangende dakpannen aangetroffen die vleermuizen toegang bieden tot spouwmuur. Ook openingen of gaten in betimmeringen en dakbedekking is bij het sportpark niet van toepassing. Er is naast de visuele beoordeling van de bebouwing actief gezocht naar sporen die duiden op bewoning door vleermuizen. Hierbij is gelet op het voorkomen van mestsporen op of naast de bebouwing. Op geen enkele plaats rond de gebouwen zijn sporen aangetroffen die wijzen op het voorkomen van vleermuizen.

Tijdens het terreinbezoek zijn in de aanwezige gebouwen geen nesten van vogels aangetroffen die een vermelding kennen op de aangepaste lijst met jaarrond beschermde vogelnesten (categorie 1 t/m 4).

De bebouwing is tevens niet geschikt als vaste verblijfplaats voor de steenmarter, o.a. vanwege het ontbreken van openingen in de bebouwing. Sporen die wijzen op bewoning zijn dan ook niet aangetroffen. De soort is recent ook niet waargenomen in de directe omgeving van Oosterhout (telmee.nl).

De clubhuizen maken mogelijk onderdeel uit van het leefgebied van algemene zoogdieren (tabel 1), waaronder muizen en spitsmuizen, zoals de huismuis.

Foto 1 en 2: Bebouwing (clubhuis, kleedkamers en tribune) in het plangebied.

Grasvelden

Op het sportpark Heihoef bevinden zich kort gemaaid grasvelden. De grasvelden bestaan voornamelijk uit Engels raaigras en gewoon struisgras. Langs de randen bestaan de sportvelden o.a. uit Engels raaigras, kleine veldkers, paardenbloem, madelief, speenkruid en verschillende mossorten.

De grasvelden maken deel uit van het leefgebied van enkele zoogdieren, waaronder muizen en spitsmuizen, maar ook dieren op voedseltocht, zoals marterachtigen als hermelijn, wezel en bunzing. Gezien het intensieve gebruik van de grasvelden, is het daadwerkelijke gebruik door deze soorten beperkt tot incidenteel.

Langs de randen van de sportvelden zijn konijnen (en hollen) en molshopen waargenomen. Tevens maken de randen van de sportvelden mogelijk deel uit van het landbiotoop van enkele algemene amfibiesoorten, zoals de bruine kikker en gewone pad. Onderstaande foto's geven een impressie van het biotoop grasveld.

Foto 3 en 4: Grasvelden (voetbalvelden).

Houtwal

De houtwal bestaat voornamelijk uit bomen en heesters zoals de eik, beuk, berk, els, hazelaar, witte kornoelje, Amerikaans krentenboompje, dwergmispel, Chinese esdoorn, wilde liguster, veldesdoorn en kers. Daarnaast zijn enkele solitaire bomen aangetroffen zoals de treurbeuk, Amerikaanse eik en lijsterbes. De onderlaag bestaat grotendeels uit sneeuwbes, hulst, rozenbottel, brandnetel, klimop en braam.

De houtwal vormt met name een geschikt broedbiotoop voor vogels zoals houtduif, koolmees, pimpelmees, vink, roodborst en merel. Deze soorten zijn tijdens het terreinbezoek waargenomen in de houtwal. Er zijn (oude) vogelnesten aangetroffen, deze nesten behoren niet tot vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Tijdens het terreinbezoek gebruikten vogels de grasvelden als

foerageergebied. Hierbij zijn houtduif, kauw, ekster, Vlaamse gaai, zilvermeeuw en buizerd waargenomen.

Daarnaast biedt de houtwal een geschikt leefgebied voor algemene zoogdieren in de ondergroei, zoals muizen en spitsmuizen, egel en mol. In de houtwal zijn tevens konijnenholen aangetroffen. Door de ligging aan de rand van Oosterhout, is de houtwal in het sportpark Heihoef tevens geschikt voor kleine marterachtigen, waaronder wezel, hermelijn en bunzing.

Tijdens het terreinbezoek zijn aanwezige oude bomen in de houtwal nauwkeurig onderzocht op gaten en holen. Gaten of holen kunnen dienst doen als vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen (o.a. rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis). Dergelijke gaten of holen zijn aangetroffen in bomen in de houtwal. Het plangebied fungeert mogelijk als foerageergebied en vliegroute voor vleermuizen als de gewone dwergvleermuis en laatvlieger die in het plangebied kunnen voorkomen. Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige structuren, zoals een houtwal, om de voedselgebieden te bereiken.

Foto 5 en 6: Konijnenholen in de houtwal en spechtgat in boom.

De houtwal met ondergroei is geschikt als landbiotoop voor verschillende algemene amfibieën, zoals kleine watersalamander, bruine kikker en gewone pad.

Foto 7 en 8: Houtwal in het plangebied.

Bomenrij

De bomenrijen van Italiaanse populieren bevinden zich in het midden en aan de zuidzijde van sportpark Heihoef. Daarnaast komen soorten voor als hazelaar, kers, berk, els, Amerikaanse krentenboom en den. In de onderlaag komen plantensoorten voor als brandnetel en braam.

De bomenrijen zijn geschikt als broed- en foerageergebied voor algemene (broed)vogels, (oude) niet jaarrond beschermde vogelnesten zijn aangetroffen. De onderlaag biedt een geschikt leefgebied voor algemene zoogdieren, zoals muizen en spitsmuizen, zoals de bosmuis en huisspitsmuis. Tevens wordt de egel, mol en konijn verwacht.

De bomenrijen zijn vooral van belang voor vleermuizen en functioneert naar verwachting als foerageerplek en vliegroute naar andere delen van het leefgebied. Vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen zijn niet aanwezig, aangezien in de bomen geen gaten/holen zijn aangetroffen.

Foto 9 en 10: Bomenrijen van Italiaanse populier in het plangebied.

2.3 Waargenomen en te verwachten beschermde soorten

Op basis van de gegevens van de bureaustudie en het terreinbezoek is een inschatting gemaakt van de beschermde soorten die in het plangebied te verwachten of daadwerkelijk zijn waargenomen tijdens het terreinbezoek. Deze soorten en hun beschermingsregime zijn opgenomen in tabel 1.

Tabel 1: Beschermde soorten in het plangebied (bron: literatuur + terreinbezoek).

Soort		Beschermingsstatus		
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Flora- en faunawet	Habitatrichtlijn Bijlage II/IV;	Rode lijst (nov. 2004)
Zoogdieren				
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	X1	-	-
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	X1	-	-
Rosse woelmuis	<i>Myodes glareolus</i>	X1	-	-
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	X1	-	-
Egel	<i>Erinaceus europeus</i>	X1	-	-
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>	X1	-	-
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	X1	-	-
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>	X 1	-	-
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	X1	-	-
Mol	<i>Talpa europea</i>	X1	-	-
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	X3	Bijlage IV, HR	-
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	X3	Bijlage IV, HR	-
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>	X3	Bijlage IV, HR	-
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	X3	Bijlage IV, HR	-
Amfibieën				
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	X1	-	-
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	X1	-	-
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	X1	-	-

Verklaring afkortingen in kolommen:

X = soort is beschermd krachtens de Flora- en faunawet
beschermingsregime AMvB art. 75

1 = soort tabel 1

2 = soort tabel 2

HR = Habitatrichtlijn

KW = Kwetsbaar

BE = Bedreigd

VZ = Vrij zeldzaam

3 = soort tabel 3

Uit de resultaten van de bureaustudie en het terreinbezoek blijkt dat in het plangebied (strikt) beschermde soorten voor kunnen komen (zie tabel 1) Het gaat hier om soorten die algemeen voorkomen in Nederland en enkele strikt beschermde soorten (vleermuizen).

Algemene soorten

Sinds 23 februari 2005 is het Vrijstellingbesluit bij artikel 75 Flora- en faunawet van kracht. Voor de algemene soorten van Tabel 1, te weten: veldmuis, huisspitsmuis, rosse woelmuis, bosmuis, egel, hermelijn, wezel, bunzing, konijn, mol, gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander geldt sindsdien een vrijstelling voor artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld, mits de zorgplicht in acht wordt genomen.

Strikt beschermde soorten

Voor strikt beschermde soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en Bijlage 1 AMvB art.75 Flora- en faunawet - Tabel 3: gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger geldt voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geen vrijstelling. Ook niet op basis van een gedragscode. Voor deze soorten is een ontheffing nodig indien verbodsbepalingen worden overtreden. Voor bovengenoemde soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat voor een ruimtelijke ingreep alleen ontheffing kan worden verleend indien deze wordt aangevraagd op grond van een wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn. Dit zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d);
- Dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e).

Indien de werkzaamheden effect hebben op de bovengenoemde soorten uit Tabel 3 is een ontheffing nodig. De ontheffingsaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan vier criteria (zware toets):

1. In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
2. Is er een wettelijk belang?
3. Is er andere bevredigende oplossing/alternatief?
4. Komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding?

De criteria staan naast elkaar en niet na elkaar (aan alle vier moet voldaan zijn).

Voor het verontrusten en verlies van leefgebied van strikt beschermde soorten kan een aanvullend compensatieplan noodzakelijk zijn, waarin in detail mitigerende en compenserende maatregelen worden uitgewerkt.

Vogels zijn niet opgenomen in Tabel 1 t/m 3 van de Flora- en faunawet; alle vogels zijn in Nederland beschermd. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord zijn verboden.

Vogels

Tijdens werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Hiervoor is geen standaardperiode, het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keer elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten staan vermeld in categorie 1 t/m 4 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Indien de werkzaamheden effect hebben op deze soorten is een ontheffing nodig. Voor vogels kan alleen een ontheffing worden verleend op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dit zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b);
- Veiligheid van het luchtverkeer (c);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik zijn alleen tijdens het broedseizoen beschermd. Voor deze soorten* is geen ontheffing nodig, indien werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden of maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat deze soorten zich vestigen tijdens het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mag van deze soorten het nest worden verplaatst of verwijderd.

* Een deel van deze soorten zijn ondergebracht in categorie 5 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Hoewel het onderbrengen van deze soorten op deze lijst anders doet vermoeden is de vaste rust- en verblijfplaats van deze vogels niet jaarrond beschermd. Dit betreffen namelijk vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor gebroed hebben of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

3 Toetsing effecten planontwikkeling

3.1 Beschrijving planontwikkeling

De gemeente Oosterhout voert een onderzoek uit ten behoeve van een herontwikkeling (bebouwing) in het sportpark Heihoef aan Vijf Eikenweg te Oosterhout. In deze natuurtoets worden de mogelijke effecten besproken die van invloed kunnen zijn op de aanleg van de bebouwing. Bij de toekomstige inrichting van het plangebied verdwijnen sportvelden, bebouwing, een deel van de houtwal en de parkeerplaats.

3.2 Effecten op beschermde soorten

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek blijkt dat in het plangebied algemeen beschermde en enkele strikt beschermde soorten zijn te verwachten. Per aanwezige beschermde soortgroep worden hieronder de mogelijke consequenties en mitigerende maatregelen aangegeven.

Vogels

In het plangebied komen enkele broedgevallen voor, maar geen jaarrond beschermde nesten. Als gevolg van de geplande ontwikkeling wordt een strook van de bomenrij verwijderd en treedt er verstoring op door de werkzaamheden. In het algemeen kan worden gesteld dat ingrepen in het plangebied tijdens het broedseizoen (globaal 15 maart – eind juli) negatieve effecten hebben op de meeste vogelsoorten door vernietiging van broedplaatsen in bomen en ruigte vegetatie en verstoring van de reproductie. Wettelijk gezien wordt daarom ook geen ontheffing verleend indien (broed)vogels worden verstoord.

Effecten zijn er alleen als de werkzaamheden plaatsvinden in het broedseizoen en er broedgevallen in het plangebied aanwezig zijn. Buiten het broedseizoen treedt wel enige verstoring op, dit resulteert alleen in het opvliegen van betreffende vogels. Indien de werkzaamheden in de periode september - maart aanvangen is sprake van een permanente verstoring, voordat vogels tot broeden komen. Door deze verstoring zullen broedvogels het plangebied mijden als broedplaatsen.

Conform de zorgplicht is het van belang om voor het broedseizoen de vegetatie en de bomen in het plangebied te verwijderen. Hierdoor zijn er geen effecten op (broed)vogels tijdens het broedseizoen.

De gunstige staat van instandhouding van de in het plangebied voorkomende of verwachte vogelsoorten zal niet worden aangetast wanneer werkzaamheden buiten het broedseizoen aanvangen of wanneer de bomen en heesters van te voren wordt gekapt.

Zoogdieren

Vleermuizen

In het plangebied worden enkele strikt beschermde vleermuissoorten verwacht. Wanneer sprake is van het verstoren en aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageerplaatsen zijn maatregelen noodzakelijk. Door het verwijderen van een deel van de houtwal is mogelijk sprake van een beperkte verstoring van foerageergebied van vleermuizen. Ook kunnen vliegroutes en vaste verblijfplaatsen verloren gaan doordat bomen met (specht)gaten worden gekapt. Om de functie voor vleermuizen en de exacte locaties van de verblijfplaatsen en vliegroutes in het plangebied te bepalen is een aanvullend vleermuisonderzoek nodig. In de omgeving van het plangebied is ruim voldoende foerageergebied aanwezig voor de soorten gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Overige zoogdieren

De werkzaamheden kunnen met name schade veroorzaken aan algemene muizen en spitsmuizen. Deze schade is maar moeilijk te voorkomen, omdat deze soorten bij onraad hun hol in vluchten en zich bij gunstige omstandigheden nagenoeg het hele jaar voortplanten. Ze leven echter geen van allen in kolonies. Door deze solitaire levenswijze, het betrekkelijk kleine oppervlak aan biotoop en de hoge reproductiesnelheid zal de schade zeer beperkt zijn. De gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten komt niet in het gedrang.

Effecten op kleine zoogdieren zoals muizen kunnen worden beperkt door gefaseerd te werk te gaan. Dit houdt in dat eerst de vegetatie wordt gekapt, gemaaid of verwijderd, alvorens in een later stadium met afgraven/verwijderen top laag/oever te beginnen. Het hierdoor eerst minder geschikt gemaakte leefgebied kan dan tijdig door de aanwezige zoogdieren worden verlaten. Ten aanzien van deze soorten geldt dat ze niet tijdens de winterslaap mogen worden verstoord door het verwijderen van vegetatie. Het plangebied is echter niet geschikt als winterverblijfplaats door de afwezigheid van ruige vegetatie en struweel.

Grotere zoogdieren, als de hermelijn, wezel, bunzing en egel hebben grote leefgebieden en zullen tijdens de werkzaamheden het plangebied mijden. In de omgeving is voldoende geschikt leef- en rustgebied aanwezig voor deze soorten. Ook mollen zullen het plangebied mijden na aanvang van de werkzaamheden. Effecten op populatieniveau van deze soorten worden niet verwacht.

Tijdens het terreinbezoek zijn konijnen langs de randen van de grasvelden, bomenrijen en de houtwal waargenomen. Hoewel het hier gaat om een licht beschermd soort (Tabel 1 soort) zal bij het bouwrijp maken van het grasveld, een deel van de bomenrij en de houtwal mogelijk dodelijk slachtoffers vallen. Aanbevolen wordt om in het kader van de zorgplicht, na de voortplantingsperiode (voortplantingsperiode is januari tot en met augustus) (de randen van) het grasveld en de houtwal bouwrijp te maken. Hierbij valt te denken aan het eerst verwijderen van de vegetatie en het rooien van de houtwal (zonder het rooien van de stobben) met daarna een week rust zodat aanwezige konijnen de holen kunnen ontvluchten. Indien het plangebied opgehoogd moet worden, dan kan na het verwijderen van de vegetatie, het rooien van de houtwal en een week rust, de stobben worden gerooid. Tevens kan op delen van het gebied, waar geen holen zitten, zand worden gestort. Wederom enkele dagen rust waarnaar de rest van het plangebied kan worden opgehoogd. Op deze manier wordt minimale schade aan de gunstige staat van de lokale populatie toe gebracht.

Wordt het plangebied niet opgehoogd dan kan na het verwijderen van de vegetatie en het rooien van de houtwal met daarna een week rust, de stobben worden gerooid. Daarna kan worden begonnen aan de werkzaamheden. Op deze manier wordt minimale schade aan de gunstige staat van de lokale populatie toe gebracht.

De gunstige staat van instandhouding van voorkomende en verwachte zoogdieren zal niet worden aangetast als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling. Aanvullend onderzoek naar gebruik van de te verwijderen houtwal als vaste verblijfplaats en vliegroutes door vleermuizen is noodzakelijk. Ecologische begeleiding is gewenst als het gaat om de verblijfplaatsen van konijnen in het kader van de algemene zorgplicht.

Amfibieën

Bij uitvoering van de werkzaamheden aan de ruigtes en struwelen in het najaar- of de winterperiode zullen overwinteringsplaatsen (greppels en holletjes) van amfibieën worden verstoord en vernietigd. Dit geldt voor de gewone pad, kleine watersalamander en bruine kikker. De gewone pad, kleine watersalamander en bruine kikker zijn algemeen voorkomende soorten in Nederland. Indien de werkzaamheden buiten de voortplantingstijd en overwintering worden uitgevoerd is de schade beperkt. De ingreep heeft geen effecten op populatieniveau. De gunstige staat van instandhouding van algemene amfibieënsoorten zal niet worden aangetast als gevolg van de voorgenomen ingreep.

De gunstige staat van de bruine kikker, kleine watersalamander en de gewone pad zal niet worden aangetast als gevolg van de voorgenomen ingreep.

Planten

Er zijn geen effecten te verwachten op beschermde planten, omdat ze niet zijn aangetroffen tijdens het veldbezoek en de aangetroffen biotopen niet geschikt zijn.

Overige beschermde soorten

Er zijn geen effecten te verwachten op andere beschermde soorten, zoals dagvlinders, libellen en andere ongewervelden in het plangebied, omdat ze niet zijn aangetroffen tijdens het veldbezoek en de aangetroffen biotopen niet of nauwelijks geschikt zijn.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Kort samengevat is het resultaat van de natuurtoets dat zich in het plangebied mogelijk strikt beschermde soorten bevinden die herontwikkeling kunnen beïnvloeden. Vanuit de Flora- en faunawet zijn er om die reden belemmeringen voor de herontwikkeling van delen van het plangebied.

Algemene soorten

De uitvoering van de werkzaamheden kan leiden tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet voor algemeen voorkomende soorten. Door een zorgvuldige werkwijze in combinatie met de beste perioden van uitvoering, kan schade worden voorkomen.

Sinds de inwerkingtreding van het Vrijstellingsbesluit geldt voor de groep van algemene soorten een vrijstelling van de ontheffingsplicht. De aangetroffen en verwachte soorten in het plangebied die effecten ondervinden van de voorgenomen herontwikkeling vallen onder deze groep van algemene soorten. Er hoeft dan ook geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd voor uitvoering van de werkzaamheden.

Vleermuizen

Aanvullend onderzoek (conform het Vleermuisprotocol 2011) naar vleermuizen dient plaats te vinden in de periode (april t/m september). Tijdens het onderzoek zal worden gekeken naar functie van het plangebied voor vleermuizen en de mogelijke vliegroutes en verblijfplaatsen in het plangebied. Indien blijkt dat de herontwikkeling de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- of verblijfplaatsen aantasten, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag. De ontheffingsaanvraag heeft een proceduredtijd van 3 tot 6 maanden.

4.2 Aanbevelingen

Konijnen

In de houtwal en langs de grasvelden is een lokale populatie konijnen aangetroffen. Aanbevolen wordt om in het kader van de zorgplicht (zie § 4.2), na de voortplantingsperiode (januari tot en met augustus) (de randen van) het plangebied bouwrijp te maken. Hierbij valt te denken aan het eerst verwijderen van de vegetatie en het rooien van de houtwal (zonder het rooien van de stobben) met daarna een week rust zodat aanwezige konijnen de hollen kunnen ontvluchten. Indien het plangebied opgehoogd moet worden, dan kan na het verwijderen van de vegetatie, het rooien van de houtwal en een week rust, de stobben worden gerooid. Tevens kan op delen van het gebied, waar geen hollen zitten, zand worden gestort. Wederom enkele dagen rust waarnaar de rest van het plangebied kan worden opgehoogd. Op deze manier wordt minimale schade aan de gunstige staat van de lokale populatie toe gebracht.

Wordt het plangebied niet opgehoogd dan kan na het verwijderen van de vegetatie en het rooien van de houtwal met daarna een week rust, de stobben worden gerooid. Daarna kan worden begonnen aan de werkzaamheden. Op deze manier wordt minimale schade aan de gunstige staat van de lokale populatie toe gebracht.

4.3 Zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de ontheffingsplicht, geldt wel een zogenaamde 'algemene zorgplicht' (art. 2 Flora- en faunawet). Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het niet verontrusten of verstoren in de

kwetsbare perioden zoals de winterslaap, de voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen.

Werken buiten kwetsbare periode

De kwetsbare perioden voor de verschillende soortgroepen zijn niet allen gelijk. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van half augustus tot half november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als vleermuizen, overige zoogdieren en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien voorbereidende werkzaamheden, bijvoorbeeld bouwrijp maken, in die periode worden uitgevoerd, kan daarna gedurende het winterseizoen en het daarop volgende voorjaar probleemloos worden gewerkt.

Werken in kwetsbare periode

Indien vooraf bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan bijvoorbeeld vegetatie gedurende het groeiseizoen worden verwijderd, zodat er geen vogels gaan broeden en het tegen de winter ook ongeschikt is voor kleine zoogdieren die in winterslaap gaan.

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te voorkomen.

4.4 Tot slot

De voorliggende natuurtoets is gebaseerd op inventarisatiegegevens van derden, literatuuronderzoek en een verkennend terreinbezoek.

Een dergelijk onderzoek kan niet geheel uitsluiten, dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, (strik) beschermde soorten worden aangetroffen. Gezien het gebruik en de kennis van aanwezige natuurwaarden in het plangebied worden de risico's op verstoring van beschermde soorten als minimaal ingeschat. Eventueel aangetroffen soorten dienen verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving.

Indien u nog vragen heeft naar aanleiding van deze rapportage kunt u contact opnemen met onze ecologisch adviseurs Luc Koks (06 -20 54 49 39) of Michel Braad (06 - 20 60 69 20) van ons bureau.

5 Literatuur

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea. - Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. Van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 3e herziene druk.

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Augustus 2009.

SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, KNNV Uitgeverij / Naturalis / EIS-Nederland.

Twisk, P & H. Limpens, 2006. Een thuis voor de vleermuis. Beschermingsplan voor vleermuizen in Noord-Brabant. Zoogdiervereniging VZZ. In opdracht van de Provincie Noord-Brabant.

Internet:

www.natuurloket.nl

www.ravon.nl

www.waarneming.nl

www.vzz.nl

www.telmee.nl

Bijlagen

Bijlage 1: Wettelijk Kader

Hieronder volgt een algemene beschrijving van de Natuurwetgeving, gevolgd door betreffende onderdelen van de wetgeving.

De Nederlandse natuurwetgeving

De Nederlandse natuurwetgeving valt uiteen in gebiedsbescherming en soortbescherming. De gebiedsbescherming is geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998 en omvat de Natura 2000-gebieden. In de Natura 2000-gebieden zijn de beschermde natuurmonumenten alsmede de gebieden met de status Vogel- en/of de Habitatrichtlijn-gebied (voorheen Speciale Beschermings-Zones (SBZ's) opgenomen.

Globaal kan gesteld worden dat de gebiedsbescherming gericht is op de bescherming van de waarden waarvoor een gebied is aangewezen. Deze bescherming is gebiedspecifiek, maar kent wel de zogenaamde externe werking. Dat wil zeggen dat ook handelingen buiten het beschermde gebied niet mogen leiden tot verlies aan kwaliteit in het beschermde gebied.

De soortbescherming is opgenomen in de Flora- en faunawet. Deze wet omvat ook de bescherming van Habitatrichtlijnsoorten buiten de aangewezen Natura 2000-gebieden welke zijn vermeld in bijlage IV. Deze bescherming geldt overal in Nederland, ook in de beschermde gebieden. De soortbescherming kent geen externe werking. Projecten worden getoetst aan de directe invloed op beschermde waarden binnen de grenzen van het projectgebied.

Conform deze wet is de initiatiefnemer bij ruimtelijke ingrepen verplicht op de hoogte te zijn van mogelijke voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied.

Vanuit de kennis dienen plannen en projecten getoetst te worden aan eventuele strijdigheid met de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet (zie paragraaf 2.2 van het voorgaande rapport).

Flora- en faunawet

Onder de werking van de Flora- en faunawet vallen circa 1.000 dier- en plantensoorten. Alle inheemse zoogdieren (m.u.v. de huismuis en zwarte en bruine rat), vogels, amfibieën en reptielen zijn beschermd. Tevens hebben een aantal soorten planten, vissen, insecten en ongewervelden een beschermde status. Voor de in het wild voorkomende planten en dieren geldt de algemene zorgplicht (art. 2).

Volgens de Flora- en faunawet mogen beschermde dier- en plantensoorten niet worden verwond, gevangen, opzettelijk worden verontrust of gedood. Voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet worden beschadigd, vernield of verstoord.

Beschermde planten mogen op geen enkele wijze van hun groeiplaats worden verwijderd of vernield. De verbodsbepalingen van de wet staan genoemd in onderstaand kader.

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde planten:

Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of om een andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten

Verboden handelingen met betrekking tot beschermde dieren:

Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen van dieren. Het met het oog op bovenstaande doelen opsporen van dieren.

Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van dieren

Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen wegnemen, verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren.

Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van dieren

De werkingssfeer van de Flora- en faunawet is niet beperkt tot of gerelateerd aan speciaal aangewezen gebieden, maar geeft soorten **overal** in Nederland bescherming.

In artikel 75 van de Flora- en faunawet worden de ontheffingsmogelijkheden weergegeven. Op 23 februari 2005 is de Algemene Maatregel van Bestuur m.b.t. artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. Middels deze AMvB wordt onder bepaalde voorwaarden een algemene vrijstelling geregeld van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet. Deze vrijstelling geldt voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, bestendig gebruik en bestendig beheer en onderhoud en voor bepaalde (algemeen voorkomende) soorten. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af het de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied. In de AMvB worden hiertoe verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime AMvB:

Voor deze soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht. Voor deze soorten is derhalve geen ontheffing nodig. Wel geldt ten aanzien van deze soorten de zorgplicht, die eveneens van de Flora- en faunawet uitgaat.

Soorten die vallen onder de vrijstelling betreft onder andere algemene zoogdiersoorten, zoals algemene muizen- en spitsmuizen, de Egel, Konijn en Mol, Ree en Vos; , algemene amfibieënsoorten, waaronder de Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander en plantensoorten als Grasklokje en Gewone dotterbloem.

- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime AMvB:

Voor soorten van tabel 2 van de AMvB is bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, indien gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Ontbreekt zo'n gedragscode, dan dient ontheffing aangevraagd te worden, welke wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (lichte toets). Daarnaast geldt ook voor soorten van tabel 2 de algemene zorgplicht.

- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in Bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime AMvB.

Voor soorten van tabel 3 geldt het zwaarste beschermingsregime en is bij ruimtelijke ontwikkelingen geen vrijstelling mogelijk van de ontheffingsplicht, ook niet met een gedragscode. Voor deze soorten dient een ontheffing aangevraagd te worden, welke aan vier criteria wordt getoetst (zware toets): de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats wordt niet aangetast, er is sprake van een in of bij wet genoemd belang, er is geen alternatief en 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Daarnaast geldt ook voor soorten van tabel 3 de algemene zorgplicht.

Voor Bijlage 1 soorten uit Tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van alle belangen genoemd in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. In de praktijk komen bij Bijlage 1- soorten onderstaande vier belangen het meeste voor bij een ontheffing voor een ruimtelijke ingreep:

1. Bescherming van flora en fauna (b);
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d);
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e);
4. Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimte inrichting of ontwikkeling (j)

Voor Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn uit Tabel 3 geldt voor een ruimtelijke ingreep alleen ontheffing wordt verleend op grond van een belang uit de Habitatrichtlijn:

1. Bescherming flora en fauna (b)
2. Volksgezondheid of openbare veiligheid (d);
3. Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e);

- **Vogels**

Vogels zijn niet opgenomen in Tabel 1 t/m 3; alle vogels zijn in Nederland gelijk beschermd. T.a.v. vogels geldt, dat werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord verboden zijn.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Ontbreekt zo'n gedragscode dan dient formeel een ontheffing te worden aangevraagd. Voor broedvogels wordt echter geen ontheffing verleend waarbij als voorwaarde wordt gesteld dat broedvogels niet verstoord mogen worden tijdens het kwetsbare broedseizoen; dit mede in het kader van de algemene zorgplicht die ook voor vogels geldt.

Bescherming van vogelnesten

Tijdens werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen. Hiervoor is geen standaardperiode, het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keer elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten staan vermeld in categorie 1 t/m 4 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Indien de werkzaamheden effect hebben op deze soorten is een ontheffing nodig. Voor vogels kan alleen een ontheffing worden verleend op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dit zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b);
- Veiligheid van het luchtverkeer (c);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik zijn alleen tijdens het broedseizoen beschermd. Voor deze soorten* is geen ontheffing nodig, indien werkzaamheden buiten het broedseizoen plaatsvinden of maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats gaan vestigen tijdens het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mag van deze soorten het nest worden verplaatst of verwijderd.

* Een deel van deze soorten zijn ondergebracht in categorie 5 van de 'Aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten' (Ministerie van LNV, 2009). Hoewel het onderbrengen van deze soorten op deze lijst anders doet vermoeden is de vaste rust- en verblijfplaats van deze vogels niet jaarrond beschermd. Dit betreffen namelijk vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor gebroed hebben of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

